

Іванченко
Катерина Олександрівна

Концептуалізація поняття «політична мережа»: основні підходи

УДК 32–027.21:316.77
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2018-3-9-14>

Іванченко Катерина Олександрівна
аспірант кафедри політичних наук
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
вул. Володимирська, 60, Київ, Україна

У статті досліджуються різні підходи до визначення місця мережі у політиці. На основі проаналізованої літератури робиться спроба дати універсальне визначення поняттю «політична мережа».

Ключові слова: мережа, політична мережа, мережевий підхід, публічна політика, політичні рішення.

Вступ. Із розвитком демократії та переходом до нового типу суспільства почало змінюватися традиційне розуміння ролі держави й політики. Відбулося збільшення ролі громадян у прийнятті політичних рішень, що призвело до швидкого розвитку й ускладнення горизонтальних соціальних зв'язків, сплетіння різноманітних громадянських інститутів і рухів у цілісну мережу. Саме ці зміни сприяли появі праць західних науковців, які почали досліджувати явище політичних мереж. Серед них фундаментальними є праці Р. Родеса, Т. Бюрцель, Д. Марша, Л. Сморгунова й інших.

Мета та завдання. Незважаючи на велику кількість досліджень, які присвячені мережам у політиці, єдиного визначення цього явища досі немає. Крім того, у вітчизняній науці концепт політичної мережі майже не досліджений.

Виходячи із цього, метою статті є аналіз різних підходів до визначення політичної мережі та спроба дати універсальне визначення цього явища.

Результати. Загалом поняття «мережа» з'явилося в соціальних науках у 40–50-х рр. ХХ ст. Спочатку воно використовувалася для аналізу взаємин і взаємозв'язків у сферах, що перебувають у полі зору соціальної психології, соціології та менеджменту. Проте вже в 60–70-х рр. ХХ ст. ідея мереж починає розглядатися в політологічних дослідженнях, насамперед в аналізі державної політики. Зокрема, у кінці 1970-х рр. серед учених з'являється поняття «мережа», яке розуміється як набір вузлів, що зв'язуються, чи як структури взаємного зв'язку; як сформована група людей, які прагнуть досягти спільної мети через добровільну співпрацю. Трохи пізніше виникає й розуміння політичної мережі, що визначається як «набір відносно стійких неієрархічних взаємозалежних відносин, що поєднують множину акторів, які поділяють спільні інтереси щодо політики й обмінюються ресурсами для досягнення визначеної мети шляхом налагодження відносин співробітництва» [5].

Після цього вже на початку 1980-х рр. поняття «мережа» стало широко використовуватися для ана-

лізу публічної політики, що стало відповідною реакцією на структурні зміни в політиці [2, с. 86]: поступову втрату впливу держави на весь комплекс питань вироблення та здійснення публічної політики; зростання вимог суспільства до змісту політики.

Таким чином, із моменту виникнення поняття «політична мережа» в науковій літературі з'явилося багато дослідників, які з різних аспектів трактують це поняття. Зарубіжними науковцями неодноразово здійснювалися спроби класифікації наявних у цій галузі напрацювань.

Д. Марш запропонував розмежовувати літературу з дослідження політичних мереж на європейську, американську та британську [16]. Так, європейський напрям теорії політичних мереж розвивався під впливом досліджень інституційного дизайну Європейського Союзу й представлений роботами Е. Бомберг, Т. Берцель, Д. Марша, Дж. Петерсона, Р. Родеса. Спільною в працях європейських дослідників є теза про зумовленість вироблення політичних рішень участю неформальних акторів і прагнення пояснити причини та засоби медіації інтересів крізь механізми, які є відмінними як від трансакцій між окремими акторами у відкритих ринках, так і від ієрархій, у яких уряд (або будь-який інший учасник) створює систему контролю. Отже, європейські вчені звертають увагу на мережі в політиці як сучасну форму державного управління, відмінну від ієрархії й ринку.

Британці вважають плідним використання мережевого підходу під час дослідження взаємодії держави та зацікавлених груп. Тут концепція політичних мереж протиставляється плюралістичному й корпоративістському підходам, використовуваним для опису посередництва інтересів [8].

Натомість американські дослідники більшою мірою зосереджені на проблемі формування мереж представництва інтересів, заснованих на взаємодії урядових, місцевих і бізнес-структур (Дж. Марч і Й. Олсен, Л. О'тул, М. Райт, Х. Хекло й інші). Цей підхід отримав назву «залізного три-

кутника». Він розкриває процес вироблення політичних рішень як такий, що відбувається в мережі взаємодоповнюючих відносин між законодавцями. Однак така класифікація не охоплює всі підходи до вивчення політичних мереж, що зумовлює необхідність подальшого аналізу та класифікації наявної літератури. Тому можна виокремити п'ять підходів до визначення поняття «політична мережа».

Представники першого підходу під час дослідження політичних мереж беруть за основу аналіз зв'язків між політичними акторами (Р. Родес, Д. Марш, Т. Берцель, Л. О'тул, С. Роккан, П. Джон, Л. Сморгунов).

На думку Т. Берцель, політична мережа являє собою набір відносно стабільних взаємовідносин, за природою – неієрархічних і взаємозалежних, що поєднують різних акторів (учасників), які поділяють відносно політики спільні інтереси і які обмінюються ресурсами для того, щоб просунути свої інтереси, визнаючи при цьому, що кооперація є найкращим способом досягнення спільних цілей [13].

Д. Марш зазначав, що політичні мережі – це загальний термін, що позначає різні види мереж, які існують, починаючи від стабільних, високо інтегрованих політичних співтовариств з обмеженим складом і закінчуючи нестабільними слабо інтегрованими проблемними мережами з великою кількістю учасників [16]. Мережі передбачають для своїх членів наявність певних спільних цілей і загального світогляду. Така «зв'язаність» дає можливість для передачі й обміну досвідом, що є важливим атрибутом для розвитку новацій і конкуренції [16].

Для Р. Родеса політичні мережі формуються в різних секторах політики сучасної держави та є комплексом структурних взаємовідносин між політичними інститутами держави та суспільства. Він підкреслює значення саме інституційного складника політичної мережі та її обмеженість певними секторальними інтересами. Р. Родес включає в розгляд і обмін ресурсами між членами мережі в процесі налагодження стосунків [17].

Згідно з Л. О'тулом, мережі включають у себе корпоративні ставки між агентами, міжуправлінські структури програмного менеджменту, складну множину угод і державно-приватне партнерство. Вони також містять системи надання послуг, засновані на комплексі провайдерів, які можуть включати публічні агентства, приватні фірми, неприбуткові та навіть засновані волонтерами організації, пов'язані взаємозалежністю й інтересами, закріпленими певною спільною програмою [18].

П. Джон акцентує увагу на відносинах між різними типами владних учасників, на близькості зв'язків між державним апаратом та інститутами громадянського суспільства. Важливим у зв'язку з цим є й твердження дослідника, що влада прихо-

ваних мереж політичних акторів загострює одну з головних проблем ліберальної демократії – необхідність підзвітності та прозорості діяльності політичних учасників. Особливу увагу привертає думка П. Джона про те, що там, де є політика, є й усі підстави для виникнення мереж політичних акторів, оскільки залучені організації й інші учасники формують зв'язки між собою [6, с. 21].

Не можна також не відзначити і внесок відомого норвезького політолога С. Роккана, який виступав із позицій неінституціоналізму та «постплюралізму». Він неодноразово використовував термін «мережі» [3] і, що більш важливо, надавав їм існуванню в політичній системі досить велике значення. С. Роккан вважав мережеві структури, які об'єднують приватних і державних акторів, важливими додатковими чи паралельними каналами, що забезпечують облік численних інтересів у процесі прийняття політичних рішень.

Серед російських учених вагомий внесок у дослідження політичних мереж зробив Л. Сморгунов. Політичну мережу він окреслює як систему державних і недержавних утворень у певній сфері політики, котрі взаємодіють між собою на основі певної ресурсної залежності з метою досягнення згоди з приводу тих політичних питань, які цікавлять усіх учасників мережі. Також Л. Сморгунов відзначає, що мережевий підхід змінює розуміння держави як основного агента політики; на противагу ідеї домінуючої ролі держави у виробленні політики, мережа привносить розуміння ролевої рівності держави та її інститутів поряд з іншими політичними акторами у виробництві політичних рішень. Держава в концепції політичних мереж втрачає свою відносну незалежність у політиці, оскільки змушена вступати у взаємодію з іншими агентами політики й обмінюватися з ними своїми ресурсами [3].

До другого підходу слід віднести праці, які орієнтовані на дослідження проблем кооперації політичних акторів, що формують політичні мережі на глобальному, європейському, національному чи регіональному рівнях.

Передовсім звернемо увагу на статтю У. Коулмана й Е. Пьорла, де зазначається, що мережевий підхід до політики насамперед був розроблений для аналізу взаємодії акторів на національному та місцевому рівнях. Однак розширення учасників міжнародних і міжурядових відносин сприяло активному зверненню уваги науковців на можливість підходів до досліджень багаторівневих політичних мереж [6, с. 23].

Аналіз літератури показав, що є деякі розбіжності в працях науковців стосовно питання співробітництва різнорівневих політичних акторів. Так, на думку П. Шихарева, комбінація акторів різного рівня в суспільно-політичній мережі (куди можуть бути включені індивіди, групи, фірми, держава) є

особливою характеристикою перехідного періоду на постсоціалістичному просторі [12]. У той же час дослідження взаємодії приватних, публічних, міжнародних учасників, які формують політичні мережі, що проводилися Г. Фолкнер, У. Коулманом, Е. Пьорлом та іншими, показали, що подібне явище не має специфічного «постсоціалістичного» характеру та наявне й у європейських державах.

К. Анселл розвинув ідею про наявність мережевої політики, яка позначає взаємодію різнорівневих акторів, що виявляються вертикально та горизонтально. У колективному дослідженні К. Анселла, К. Парсонса та К. Дардена доведено, що у відносинах національних і регіональних акторів досить часто виникають дуальні політичні мережі, які фіксують наявні в багаторівневому співробітництві альянси та коаліції, що з часом постійно змінюються [6, с. 20].

До цієї ж групи відносимо й дослідження М. Пьоркмана, у якому вчений прагнув дати відповідь на запитання, яким чином удається досягати ефективного впровадження політики за умов наявності багаторівневих політичних спільнот і відсутності механізмів ієрархічного управління. Заслуговує на увагу його думка про те, що участь різних акторів у політичних мережах лише частково визначається априорі, тобто важливого значення набувають специфічні здібності претендентів, які є необхідними для мотивації та координації множини акторів різного рівня.

Російська дослідниця Ю. Бризгунова вважає за доцільне розглядати регіональну владу як складову частину системи політичних мереж. Такий підхід дозволив їй виокремити регіональних акторів, які входять до загальної структури мережі, що існує на державному рівні [12].

К. Дінгверс розвиває ідею глобальної громадської політичної мережі як трисекторної співпраці урядовців, бізнесменів і представників громадського суспільства, тобто мережі, у якій учасники намагаються вирішити складні проблеми, що не можуть бути подолані одноосібно, а лише за сприяння всіх акторів. Дослідник також звертає увагу на необхідність розрізнення домінантних учасників і контракторів, які відіграють другорядну роль [12].

Таким чином, аналіз робіт, віднесених до другого підходу, засвідчив значну зацікавленість дослідників проблемою взаємодії акторів у різнорівневих політичних мережах. Слід зазначити, що увага більшості вчених була передовсім сфокусована на ідеї щодо необхідності горизонтальної координації та співпраці між акторами, проте ними не пропонувалися конкретні кроки для її реалізації.

Третій підхід аналізує окремі аспекти взаємодії акторів у політичній мережі (партнерство, соціальний капітал, політична довіра, взаємозалежність тощо).

У політичних аналізах соціальний капітал показує взаємозалежність між зв'язками актора, його позицією в мережі та такими результатами, як влада, лідерство, мобільність. Аналіз соціального капіталу, що є в мережі (зокрема суспільно-політичній), було проведено Р. Бьортом.

Слід зазначити, що мережа – договірна структура, яка складається з набору контрактів, що виникають на основі узгоджених формальних і неформальних правил комунікації. У політичних мережах діє особлива культура консенсусу.

Довіра як обов'язковий компонент мережі була виокремлена в дослідженнях П. Бурд'є, Ф. Фукуями й П. Штомпки. У разі політичних мереж ідеться не про міжособистісну, а про вимушену довіру, яка ґрунтується не на вірі в індивідуальну чесність людини, а на сподівання щодо спроможності мережі примусити індивіда дотримуватись умов і правил взаємодії.

Інший дослідник, Б. Коулман, звертає увагу на якість зв'язків між акторами та доводить, що наявність сильних та інтенсивних контактів у суспільно-політичній мережі забезпечує можливість її членам використовувати наявні норми та потоки інформації для отримання особистих і грошових благ [3]. Беручи до уваги економічний характер передумов виникнення співпраці, Н. Бучен, Р. Кроусон і Р. Дейвз зазначали, що суб'єкт довіряє іншому для того, щоб отримати певні вигоди [3]. Альтернативним виявилось дослідження лауреата Нобелівської премії в економіці К. Арроу, який зазначав, що фактично кожна здійснювана комерційна трансакція вже містить у собі елемент довіри. На його думку, причини економічної відсталості можуть бути пояснені відсутністю взаємної довіри [2].

Отже, аналіз робіт, віднесених до третього підходу, показав, що дослідження соціального капіталу, довіри, які формуються в політичних мережах, відбувається в основному силами західних дослідників. Учені на пострадянських теренах тільки починають долучатися до дослідження вказаних проблем.

Дослідження, віднесені до четвертого підходу, роблять акцент на причинах виникнення членства в політичній мережі та структурних характеристиках, зокрема, рольової диференціації. Так, Т. Кьоніг, Т. Брьонінгер, К. Хей і Ф. Нунан намагаються пояснити механізми формування зв'язків між акторами в політичних мережах. Зокрема, Ф. Нунан вважає, що членство в політичній мережі залежить від таких факторів: набутої репутації актора, наявних у нього ресурсів і, що важливо, відносин із державними службовцями і впливовими політиками [3]. Аналізуючи причини виникнення політичної мережі, дослідниця акцентує увагу на тому, що актори формують політичні мережі для того, щоб збирати інформацію з певної проблеми політичного характеру й обміню-

ватися нею, розробляти плани, формувати стратегії спільної діяльності та досягати поставлених цілей.

Інший учений, К. Хей, висунув цікаву гіпотезу щодо причин, які визначають формування політичної мережі. Так, на його думку, учасники будуть об'єднуватися або на основі довготермінового стратегічного плану, або навколо короткострокової політичної ініціативи. Важливим є й акцент дослідника на тому, що для виникнення політичної мережі потрібно не лише визнання та розуміння потенціалу для отримання взаємної вигоди та покращення позицій, але й бажання та можливості акторів надавати часові, грошові, кадрові ресурси іншим учасникам мережі та їх готовність частково обмежити власний суверенітет [15].

Т. Кьоніг і Т. Брьонінгер намагалися пояснити поведінку акторів під час формування політичної мережі та прослідкувати вплив політичних інститутів і механізмів прийняття політичних рішень на налагодження контактів між акторами мережі. У результаті проведеного ними емпіричного дослідження були зроблені цікаві висновки. З'ясувалося, що не лише наявність однакових політичних пріференцій визначає вибір акторів політичної мережі, значний вплив також справляє модель політико-владної взаємодії в кожній окремій країні [3].

Згідно з поглядом Р. Борта, вдалий вибір партнерів забезпечує доступ до інформації й інших ресурсів, які важко отримати в інший спосіб і які допомагають підвищити ефективність функціонування структури суспільно-політичної мережі в цілому [3].

Дослідження, проведене В. Ігальфуцом, М. Ціммерманном і К. Села-Сонде, показало, що ролі в мережі розподіляються спонтанно. У дослідженні виділені такі основні ролі учасників: лідери, конформісти й експлуататори. Важливою є ідея вчених щодо можливості акторів суспільно-політичної мережі змінювати партнерів, яку вони називають «пластичністю». Слід зазначити, що праці, віднесені до четвертого підходу, спрямовані на дослідження наслідків і результатів наявності мережевих структур, і лише незначна частка наукових пошуків стосується причин виникнення мережевих структур і їх розвитку.

П'ятий підхід спрямований на аналіз динаміки політичної мережі – напряму досліджень, який тільки формується та має назву «networking». Досліджуючи цей аспект, учені, насамперед, намагаються проаналізувати вплив екзогенних і ендогенних факторів на динаміку розвитку політичної мережі, еволюцію її структури.

Зокрема, Г. Фолкнер і В. Мюллер, досліджуючи політичні мережі Австрії у зв'язку зі вступом останньої до Європейського Союзу, зробили висновки про те, що політична мережа є досить уразливою щодо зовнішніх впливів. Так, результати показали, що встановлення нових формаль-

них правил прийняття політичних рішень, збільшення кількості політичних акторів відобразилося на структурі політичних мереж, учасники яких змушені були змінювати стратегії своєї поведінки, при звичаюватися до нових правил гри; разом із тим наявні політичні мережі не припинили свого існування, а лише частково трансформувалися [8].

М.-Х. Чанг і Дж. Гаррінгтон зробили спробу побудувати обчислювальну модель для оцінки розвитку соціальної (зокрема й політичної) мережі, її структури на етапі виникнення та довгострокового функціонування.

Слід зазначити, що розвиток суспільно-політичної мережі в окремих випадках може передбачати її трансформацію в ієрархічну структуру. На думку В. Сергєєва та К. Сергєєва, політичні мережі в ієрархічних структурах виступають свого роду «резервними механізмами» стабілізації [6].

Висновки. Отже, проаналізувавши безліч підходів західних дослідників до поняття «політична мережа», можна зробити висновок про те, що ключовим принципом, який береться за основу всіх підходів до визначення політичних мереж, є те, що саме відносини між акторами, а не атрибути окремих акторів, відіграють ключову роль у процесі вироблення політичних рішень. Слід зазначити, що саме зв'язки між акторами формують структуру мережі, визначають поведінку її учасників і щільність об'єднання.

Таким чином, політична мережа – об'єднання суб'єктів, які взаємодіють між собою на основі ресурсної залежності з метою досягнення загальної згоди з приводу питання, що має політичний характер, використовуючи формальні та неформальні правила поведінки та норми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барсукова С. Вынужденное доверие сетевого мира. Полис: Полит. исслед. 2001. № 1. С. 52–60.
2. Богуславська К. Становлення та розвиток мережевого підходу до вивчення політичних процесів. Політичний менеджмент. 2006. № 4 (19). С. 80–88.
3. Богуславська К. Характеристика та інтерпретація параметрів політичних мереж для дослідження взаємодії політичних акторів. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України: Збірник наукових праць. К.: Знання України, 2007. Вип. 36. С. 18–27.
4. Котуков В. Політико-управлінські мережі як чинник модернізації державного управління. Державне управління та місцеве самоврядування. Х.: 2014, Вип. 2(21). С. 119–128.
5. Молодцов О. Сутність політичної мережі як моделі представництва та реалізації інтересів суб'єктів територіального розвитку. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/POLITICHNI/05-MOLODCOV.pdf>.
6. Молодцов О. Проблема інституційного забезпечення місцевого та регіонального розвитку: пошук варіантів вирішення. Управління сучасним містом. 2002. № 1–3 (5). С. 108–115.

7. Савко Ю. Громадянське суспільство, соціальний капітал та політична участь. Вісник Львівського університету. Серія: філософські науки. 2002. Випуск 4. С. 232–264.

8. Ситник С. Мережева структура публічної політики. Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». № 5, 2011. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=283>.

9. Сергєєв В. Мережний вимір громадянського суспільства. Філософія і політологія в контексті сучасної культури. Наук. журнал. Д., 2011. Вип. 1 (2). С. 247–254.

10. Сморгунов Л. Политические сети, информационные технологии и публичное управление: переход от концепции «E-Government» к «E-Governance». URL: infosocru/2005/thes/68.pdf.

11. Сморгунов Л. Современная сравнительная политология: учебник. М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2002. 472 с.

12. Ткаченко А. Теоретико-концептуальний аналіз поняття «політична мережа». Наукові праці. Випуск 150. Том 162. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2011/162-150-13.pdf>.

13. Borzel T. Organizing Babylon On the Different Conceptions of Policy Networks. Public Administration. 1998. Vol. 76. № 2. P. 253–273.

14. Freeman J. The Political Process: executive bureau-legislative committee relations. N.-Y.: Random House, 1965. 523 p.

15. Hay C., Richards D. The Tangled Webs of Westminster and Whitehall: the Discourse, Strategy and Networking within the British Core Executive. Public Administration. 2000. Vol. 78. № 1.

16. Marsh O. Policy Networks in British Government. Oxford: Clarendon Press, 1992. 311 p.

17. Rhodes R. Policy Network Analysis. M. Moran, M. Rein and R. E. Goodin. The Oxford Handbook of Public Policy. Oxford: Oxford University Press, 2006. 237 p.

18. O'Toole L., Meier K. The Implications for Democracy in a Networked Bureaucratic World. Journal of Public Administration Research and Theory. 1997. Vol. 7. No. 3. P. 446.

REFERENCES:

1. Barsukova S. Forced Confidence in the Network World // Polis: Polit. research - 2001. No. 1. P. 52–60.

2. Boguslavskaya K. The formation and development of a network approach to the study of political processes/K. Boguslavskaya//PoliticalManagement.2006. No. 4 (19). P. 80–88.

3. Boguslavskaya K. Characterization and interpretation of the parameters of political networks for studying the interaction of political actors / K. Boguslavskaya // Scientific notes of the Institute of Political and Ethnic Studies named after. I.F. Kuras, National Academy of Sciences of Ukraine: Collection of scientific works. K. : Knowledge of Ukraine, 2007. Vip. 36. P. 18–27.

4. Kotukov V. Political and managerial networks as a factor of modernization of public administration. Public

Administration and Local Self-Government, Kh. 2014, Vol. 2 (21). P. 119–128.

5. Molodtsov O. The essence of the political network as a model of representation and realization of interests of subjects of territorial development / O. V. Molodtsov. Access mode: <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/POLITICHNI/05-MOLODCOV.pdf>.

6. Molodtsov O. The problem of institutional support for local and regional development: the search for solutions options / O. V. Molodtsov // Management of a modern city. 2002. No. 1–3 (5). P. 108–115.

7. Savko Yu. Civil Society, Social Capital and Political Participation / Yu.Savko // Visnyk of Lviv University. Series: philosophical sciences. 2002. Issue 4. P. 232–264.

8. Sitnik S. Network structure of public policy / S.V. Sitnik // Electronic scientific specialized publication "Public administration: improvement and development". № 5. 2011. Mode of access: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=283>.

9. Sergeev V. Networking dimension of civil society / V. Sergeev // Philosophy and political science in the context of modern culture. Science magazine. D., 2011. Vol. 1 (2), pp. 247–254.

10. Smorgunov L. Political networks, information technologies and public administration: transition from the concept of "E-Government" to "E-Governance" / L.V. Smorgunov. Mode of access to the document: infosocru/2005/thes/68.pdf.

11. Smorgunov L. Modern Comparative Political Science: [textbook] / L.V. Smorgunov. M.: "The Russian Political Encyclopedia" (ROSSPEN), 2002. 472 p.

12. Tkachenko A. Theoretical and conceptual analysis of the concept "political network" / TkachenkoA.//Scientificpapers.Issue150.Volume162.URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2011/162-150-13.pdf>.

13. Borzel T. Organizing Babylon on Different Concepts of Policy Networks // Public Administration. 1998. Vol. 76. No. 2. P. 253–273.

14. Freeman J. The Political Process: executive bureau-legislative committee relations / J. Freeman. N. Y.: Random House, 1965. 523 p.

15. Hay C. The Tangled Webs of Westminster and Whitehall: The Discourse, Strategy and Networking within the British Core Executive / C. Hay, D. Richards // Public Administration. 2000. Vol. 78. No. 1.

16. Marsh O. Policy Networks in the British Government / D. Marsh, R. Rhodes. Oxford: Clarendon Press, 1992. 311 p.

17. Rhodes R.A.W. Policy Network Analysis // M. Moran, M. Rein and R. E. Goodin. The Oxford Handbook of Public Policy. Oxford: Oxford University Press, 2006. 237 p.

18. O'Toole L., Meier K. The Implications for Democracy in a Networked Bureaucratic World // Journal of Public Administration Research and Theory. 1997. Vol. 7. No. 3. P. 446.

Conceptualization of the concept of “political network”: the main approaches

Ivanchenko Kateryna Oleksandrivna

Postgraduate Student at the Department
of Political Science
of Taras Shevchenko National University
of Kyiv Volodymyrska Str., 60, Kyiv,
Ukraine

The article examines different approaches to determining the place of a network in politics. On the basis of the analyzed literature an attempt is made to give a universal definition to the term “political network”.

Key words: network, political network, network approach, public policy, political decisions.